

Asia: VN/31917/2023

Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

Erittäin myönteinen

Voitte perustella kantanne edelliseen kysymykseen.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että väkivaltaa sisältäviä rikoksia ja eräitä muita rikoksia, jotka ovat kohdistuneet rikoksesta epäillyn läheiseen, ei saisi enää sovitella sovittelulain mukaisesti. Sovittelun kieltä ei koskisi asianomistajarikoksia. Esityksen tavoitteena on, että jatkossa ei soviteltaisi rikoksia, joissa rikoksesta epäillyllä on mahdollinen valta-asema uhriin ja joissa on vaikeaa selvittää, onko väkivaltaa kokenut suostunut sovitteluun vapaaehtoisesti ja omasta tahdostaan. Lisäksi esityksen tavoitteena on, ettei lähisuhteessa tapahtuneen rikoksen rikosoikeusprosessi pääty sovinnon vuoksi.

Amnestyn Suomen osasto kannattaa esitystä. Esitetyllä lakimuutoksella on onnistuessaan merkittäviä ihmisoikeusvaikutuksia ja se vastaa useiden kansainvälisten ihmisoikeussopimusvalvontaelinten antamiin suosituksiin. Jotta ehdotettu muutos toteuttaisi sille asetetut tavoitteet, on sovittelutoiminnasta rajattava pois myös tietyt pari- ja lähisuhteessa tapahtuneet asianomistajarikokset sekä kaikki seksuaalirikokset, riippumatta siitä onko kyseessä lähisuhde.

Esitysluonnoksen laaja-alaista vaikuttavuutta tehostavien elementtien lisäksi on välttämätöntä varmistaa järjestöille pitkäjänteinen ja riittävä rahoitus väkivallan eri osapuolten tukemiseksi. Tarvitaan myös lainsäädäntö, joka velvoittaa niin valtiolta, hyvinvointialueilta kuin kunnilta sukupuolittunutta väkivaltaa ehkäiseviä, tehokkaita toimenpiteitä. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotavoitteet on ulotettava yhteiskunnan kaikille toiminta-alueille. Merkittävien ihmisoikeusvaikutusten aikaansaaminen vaatii laaja-alaisia, yli hallituskausien ulottuvia ratkaisuja.

Sovitteluun ohjattu lähisuhdeväkivalta on parisuhdeväkivaltaa, jossa tyypillisesti uhri on nainen ja sovittelussa aikaansaatu sopimus on tekijän anteeksipyyntö.

Esitysluonnoksessa viitataan pitkittäistutkimuksiin ja tilastointiin, joka kertoo lähisuhdeväkivallan olevan useimmiten nykyisissä tai entisissä parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vuoden 2019 selvityksen mukaan myös suurin osa sovitelluista lähisuhdeväkivaltatapauksista on parisuhdeväkivaltaa. Väkivaltaa kokenut oli 89 prosentissa tapauksia nainen.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (VN TEAS) julkaisi vuonna 2023 selvityksen lähisuhdeväkivallan sovittelun piirteistä ja sovitteluun osallistuneiden kokemuksista. SOPU-tietokannan aineistossa lähisuhteen laatu oli kirjattu vain 40 prosentille henkilöistä tai tapauksista. Niissä aloitteissa, joissa lähisuhde oli kirjattu, kyse oli useimmiten parisuhteesta (78 prosenttia kirjatuista aloitteista).

THL:n mukaan vuonna 2022 sovitteluun ohjattiin 2663 lähisuhteessa tapahtunutta, poliisin tietoon tullutta rikosta. Tämä on noin 20 prosenttia kaikista sovitteluun ohjatuista rikoksista. Suurin osa henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista oli pahoinpitelyjä, eli virallisen syytteen alaisia rikoksia, joissa poliisilla on tutkintavelvoite (esitysluonnos s. 10–11). SOPU-aineistossa pahoinpitely oli rikosnimikkeenä 46,6 prosentissa sovitteluun otetuista tapauksista ja lievä pahoinpitely 21,7 prosentissa.

Myös ihmiskaupan ja pakkoavioliiton uhreja on ohjattu sovitteluun. Oikeusministeriön selvityksen mukaan näissä tapauksissa viranomaiset ovat usein suositelleet sovittelua koska ovat tulkinneet tilanteen lähisuhdeväkivallaksi. Edellä mainituissa tapauksissa väkivaltaa kokeneet olivat kokeneet painostusta sovitteluun viranomaisilta, omalta perheeltä ja väkivallan tekijältä.

Vuonna 2022 poliisi teki aloitteen sovittelusta 88 prosentissa tapauksista, muissa tapauksissa aloitteentekijä oli syyttäjä. Kuudessa tapauksessa kymmenestä sovitteluprosessi aloitettiin. Noin tuhannessa lähisuhdeväkivaltarikoksessa tehtiin sovittelusopimus, kerrotaan esitysluonnoksessa.

SOPU-tietokannassa sovittelusopimus oli useimmiten anteeksipyyntö ja/tai käyttäytymissopimus (63 prosenttia). Väkivallan lopettamisen arvioinnin kannalta on merkittävää, että 75 prosentista sovittelusopimuksista ei ollut kirjattu jälkiseurantaa.

Väkivallan vastaista työtä tekevät järjestöt ovat vastustaneet pari- ja lähisuhdeväkivallan sekä seksuaaliväkivallan sovittelua liki kaksi vuosikymmentä.

Amnestyn Suomen osasto on vuosien ajan vaatinut naisiin kohdistuvan väkivallan eri rikosmuotojen sulkemista sovittelukäytännön ulkopuolelle. Olemme tuoneet ihmisoikeusperustelumme esille lausunnoissamme sekä kansainvälisille ihmisoikeussopimusvalvontaelimille että ministeriöille. Emme ole olleet vaatimuksessamme yksin, vaan työtä on tehty tiiviissä yhteistyössä yhteistyökumppaneidemme kanssa.

Jo vuonna 2005 Suomen kansallinen väkivaltaobservatorio vaati rikosasioiden sovittelun järjestämistä koskevaa lakiesitystä käsittelevässä launnossaan lähisuhdeväkivallan ja seksuaalirikosten rajaamista lain ulkopuolelle. Launnossa todetaan seuraavasti:

”Rikoslaista on poistettu ”vakaan tahdon pykälä” jonka nojalla uhri saattoi saada syyttäjän luopumaan syytteen ajamisesta. Pykälän katsottiin asettavan liian suuren vastuun erityisesti parisuhdeväkivallan uhrille tekijän vastuuttamisesta. Sovitteluprosessissa usein ilmenevä käytäntö kirjata asianosaisten jo tekemä sopimus merkitsee sitä, että tarkoitus tehdä pahoinpitelystä kokonaan virallisen syytteen alainen rikos, vesittyä. Päätösvalta syytteen nostamisesta siirtyy takaisin asianomistajalle ja altistaa hänet painostukselle.”

Vuonna 2023 väkivallan vastaista työtä tekevät tasa-arvo- ja ihmisoikeusjärjestöt yhdessä poliittisten naisjärjestöjen kanssa julkaisivat lähisuhdeväkivallan sovittelua vastustavan kannanoton. Kannanotossa mukana olevat järjestöt edustivat niin yleisiä, väkivallan eri osapuolille tukea tarjoavia järjestöjä, että erityispalveluja tarjoavia järjestöjä. Näillä järjestöillä on toimintansa kautta yhteis tuhansiin väkivaltaa kokeneisiin. Järjestöt ovat tuoneet kantansa esille myös kansainvälisille ihmisoikeussopimusten valvontaelimille niin sanotuissa varjoraporteissa.

Argumentit, joilla sovittelua vastustetaan, ovat edelleen samoja – ja edelleen päteviä: viranomaisten tietoon tullessaan pari- ja lähisuhdeväkivalta on yleensä jatkunut pitkään, vakavoitunut ja vyyhteytynyt. Ilmiöön liittyy keskeisesti toistuvuus.

Toistuvuus on nähtävissä rikostilastoissa. Vuonna 2020 tietoon tulleista perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapausten uhreista 20 prosenttia oli joutunut kyseisen vuoden aikana lähisuhdeväkivallan uhriksi useammin kuin kerran. Vuosien 2009–2020 aikana perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreiksi joutuneista 73 500 henkilöstä 11 100 (15 prosenttia) oli henkilöitä, jotka olivat olleet poliisin tietoon tulleen perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrina vähintään kahtena eri vuonna ja 2 900 (4 prosenttia) vähintään kolmena eri vuonna.

Tutkimukset osoittavat, että jo yksi väkivaltakokemus voi aiheuttaa uhrille vakavia traumaoireita. Yhtä lailla on todettua, että uhrin henkiseen ja fyysiseen terveydelle on erityisen haavoittavaa, kun väkivalta on toistuvaa ja kun väkivallan tekijä on läheinen ihminen. Väkivallalla on vakavia seurauksia riippumatta siitä, onko kyseessä rikoslaissa määritelty pahoinpitelyrikos vai esimerkiksi systemaattinen henkinen väkivalta. Korkein oikeus on linjannut ratkaisuihmissaan, että lähisuhdeväkivaltarikoksissa, joissa uhri ja tekijä ovat epätasavertaisessa asemassa, teko on omiaan

aiheuttamaan erityistä vahinkoa. Osapuolten luottamuksellinen suhde lisää väkivallanteon vahingollisuutta.

Toistuvan lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltäminen on keskeinen eri toimijoiden jakama periaate. Periaate on kirjattu sovittelulainsäädäntöä koskevaan lakivaliokunnan mietintöön (LaVM 13/2005 vp). Lisäksi se mainitaan Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvovan asiantuntijaryhmä GREVIOn Suomen maaraportissa Poliisihallituksen ohjeessa (POL-2020-28566) ja THL:n lähisuhdeväkivallan sovittelun hyvän käytännön mallissa.

EU:n sovitteludirektiivin (2008/52/EY) mukaan sovittelussa on kyse menettelystä, jossa molemmat tai useammat osapuolet pyrkivät itse vapaaehtoisesti ratkaisemaan riitansa sovinnollisesti sovittelijan avustuksella. EU:n uhridirektiivin (2012/29/EU) 12 artiklan mukaan sovittelua käytetään ainoastaan, jos se on uhrin edun mukaisia, siinä otetaan huomioon turvallisuusnäkökohdat ja uhri on antanut vapaaehtoisen ja tietoon perustuvan suostumuksensa, jonka voi peruuttaa milloin tahansa. Vuonna 2016 julkaistussa restoratiivisen, eli korjaavan oikeuden käyttöä lähisuhdeväkivaltatapauksissa käsittelevässä oppaassa korostetaan, että sovittelua ei voida tehdä silloin, kun a) sovittelu tapahtuu pakosta, b) sovitteluprosessi vaarantaa väkivaltaa kokeneen hyvinvoinnin ja turvallisuuden, c) on olemassa riski rikoksen uusimiselle, d) väkivaltaa käytetään kontrolloinnin välineenä ja e) sovittelijat eivät tunnista lähisuhteessa väkivaltaa käyttäneen harjoittamaa manipulointia sovittelutilanteessa.

Pari- ja lähisuhdeväkivallassa toistuvuus on tyypillisesti syklistä. Väkivallan tekoja seuraa usein – ei aina – tekijän anteeksipyyntö ja lupaus muuttaa käytöstään. Usein väkivallan tekijä toivoo, ettei hänen teoillaan olisi hänelle itselleen kielteisiä seurauksia, eivätkä toistuvat rikokset tulisi viranomaisten tietoon.

Kaikki Suomessa tehdyt tutkimukset osoittavat, että toistuvan lähisuhdeväkivallan sovittelukiellon ja harkinnan periaatteista huolimatta sovitteluun ohjautuu toistuvaa ja eri väkivallan muotoja sisältävää pari- ja lähisuhdeväkivaltaa sekä seksuaaliväkivaltaa.

Sovittelu on toistuvan väkivallan dynamiikan lainalaisuuksia toteuttava alusta. Viranomaisten huomattavat erot toistuvuuden määrittelyssä ja ylipäättään sukupuolittuneen väkivallan tunnistamisessa altistavat väkivaltaa kokeneet eriarvoiselle kohtelulle, uudelleenuhriutumiselle ja oikeusturvan vaarantumiselle.

Julkinen valta mitätöi omalla toiminnallaan tyypillisesti naisiin kohdistuvan väkivallan rikosluonnetta, kun se uusintamaa ja toistamaa parisuhteessa toteutuvaa väkivalta-anteeksipyyntö-kierrettä.

Naisiin kohdistuvassa pari- ja lähisuhdeväkivallassa on kyse vallan väärinkäytöstä ja kontrolloinnista, joka ulottuu usealle elämän osa-alueelle ja rajoittaa huomattavasti uhrin toimintamahdollisuuksia. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat lapset, vanhuksat, vammaiset ja maahan muuttaneet, koska heillä oma toimijuus voi olla rajoittunutta, jolloin riippuvuus väkivallantekijästä voi olla suuri.

Edellä mainituista syistä Amnestyn Suomen osasto kannattaa esitettyä lakimuutosta.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista. Onko esityksellä joitain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole kuvattu?

Esityksellä on myönteisiä ihmisoikeusvaikutuksia erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnan näkökulmasta. Esitysluonnoksessa tarkastellaan niin sovittelulain muuttamisen sukupuolivaikutuksia kuin moniperustaisen syrjinnän vaikutuksia. Silti perusteellisempi intersektionaalinen analyysi siitä, mitä vaikutuksia lakimuutoksella voi olla, olisi ollut tarpeen. Esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemukset lähisuhdeväkivallasta ja sen sovittelusta ansaitsevat tarkempaa tutkimusta. Myös ihmisoikeusvaikutusten arviointi jäi esitysluonnoksessa vajaaksi. Suomi on saanut kansainvälisiltä ihmisoikeuselimiltä jo kolmenkymmenen vuoden ajan huomautuksia kyvyttömyydestä käsitellä väkivaltaa sukupuolittuneena ilmiönä ja tunnistaa naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeusongelmaksi.

YK:n ihmisoikeussopimukset lisäpöytäkirjoiheen määrittelevät naisiin kohdistuvan väkivallan sukupuoleen perustuvaksi syrjinnäksi, joka estää naisten ihmisoikeuksien täysimääräisen toteutumisen. Sekä YK:n naisten oikeuksien sopimus (CEDAW) että Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva Istanbulin sopimus näkevät naisiin kohdistuvan väkivallan rakenteellisena naisten syrjintänä ja sukupuolittuneiden valtarakenteiden ilmentymänä.

CEDAW-komitea on huomauttanut Suomea useaan otteeseen lähisuhdeväkivallan sovittelun yleistymisestä ja vaatinut loppupäätelmässään vuonna 2022 Suomelta selvitystä sovittelun käytännöistä. Komitean mukaan sovittelu saattaa aiheuttaa lähisuhdeväkivaltaa kokeneille väkivaltakokemuksen toistumista.

Istanbulin sopimuksen selitysmuistiossa nostetaan esiin (sopimusartiklaa 48 koskien kohdassa 252), etteivät lähisuhdeväkivaltaa kokeneet ole sovittelun kaltaisissa vaihtoehtoisissa ratkaisu- ja tuomitsemismenettelyissä tasavertaisessa asemassa väkivallan käyttäjän kanssa. Sopimusta valvova GREVIO-työryhmä muistutti Suomea vuonna 2020 siitä, että toistuvan lähisuhdeväkivallan sovittelu on kiellettyä.

Viimeisimmät sovittelua koskevat suositukset Suomelle ovat keväältä 2024. YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaista yleissopimusta valvovan

CAT-komitean mukaan lähisuhdeväkivaltatapauksissa syytteen nostamiselle tulisi antaa etusija sovintomenettelyyn nähden. YK:n kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskevaa yleissopimusta valvova ihmisoikeuskomitea puolestaan ilmaisi huolensa siitä, että toistuvaa väkivaltaa ohjataan Suomessa edelleen sovitteluun.

Kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden näkökulmasta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumisessa on kyse ennen kaikkea Suomea koskevien ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta ja tyypillisesti naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvän rikosvastuun toteuttamisesta. Erityisen toivottava vaikutus on, että yksilötasolla välittyy muutoksen myötä viesti: yhteiskuntamme ei hyväksy lähisuhdeväkivaltaa eikä pidä sitä yksityisasiana.

Sovittelua on puolustettu kustannustehokkuudella. Rikosprosessin hitautta ja kallista hintaa voidaan pitää yhtenä rakenteellisen epätasa-arvon muotona, koska se on estänyt väkivaltaa kokeneita saamasta asiansa riittävällä käsitellyksi tavalla. GREVIO on huomauttanut, että osa pari- ja lähisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista saattaa suostua poliisin ehdottamaan sovitteluun saadakseen asiansa käsittelyyn ylipäätään.

Esityksen vaikutusarvioinnissa viitataan tällä hetkellä ainoastaan rikosprosessin paranemiseen nuorten tekemien rikosten sovittelun osalta. On tärkeää, että sovittelun kiellon vaikutukset arvioidaan riittävän laajasti. Esityksessä on otettava huomioon välitön tarve korjata rikosprosessin puutteita ja nopeuttaa lähisuhdeväkivaltarikosten oikeusprosessia. Lähisuhdeväkivaltarikosten esitutkinnan ja oikeusprosessin kestossa on nykyisellään haasteita, jotka vaarantavat rikosuhrien oikeusturvan toteutumisen, kun rikoksen osateot jäävät tutkimatta tai vanhenevat ennen oikeudenkäyntiä.

Lainsäädäntöömme on kehitetty vuodesta 1994 saakka tunnistamaan paremmin naisiin kohdistuvat rikokset. Muutoksia on perusteltu kansainvälisillä ihmisoikeussopimuksilla, jotka velvoittavat valtioita tutkimaan, syyttämään ja rankaisemaan naisiin kohdistuvat rikokset samalla tavoin kuin muutkin väkivaltarikokset. Valtio syyllistyy syrjintään, jollei näin toimita. Kyseisiä lakimuutoksia on perusteltu sillä, että esitutkinnassa tai syyteharkinnassa on erittäin vaikeaa arvioida, onko tekijä painostanut uhria luopumaan syytteestä.

Syyteoikeuden muutosta lievän pahoinpitelyn osalta perusteltiin sillä, että rikos voi esitutkinnassa paljastaa vakavamman rikoksen/rikokset, joten katsottiin, että esitutkintavelvoite on ulotettava myös lieviin väkivaltarikoksiin. Lakimuutos vuonna 2011 osoitti edellisen todeksi. Syyteoikeuden muutos kasvatti vuonna 2012 parisuhteessa tapahtuneiden törkeiden pahoinpitelyiden määrää yli 30 prosenttia. Lakimuutoksen astuttua voimaan suurin numeerinen muutos tapahtui poliisin kirjaamien perusmuotoisten pahoinpitelyjen lukumäärässä, joka kasvoi 1690:stä 2390:een. Nämä muutokset osoittivat, että lievän pahoinpitelyn asianomistajarikosstatus oli mahdollistanut vakavien väkivaltarikosten kirjaamisen lieviksi, koska poliisilla ei ennen lakimuutosta ollut esitutkintavelvoitetta.

Kuvattu kehitys ei kuitenkaan ole jatkunut. Tähän lienee useita syitä. Yksi niistä voi olla se, että poliisi ei toteuta lähisuhteessa tapahtuneissa tai seksuaalirikoksissa esitutkintavelvoitettaan lain edellyttämällä tavalla. Vuonna 2017 poliisille tehdyn lomakekyselyn vastausten perusteella noin kolmasosa ilmoitti ohjaavansa lähisuhdeväkivaltarikoksen sovitteluun valmiilla esitutkinnalla, kolmasosa keskeneräisellä esitutkinnalla ja 26 prosenttia tutkintailmoituksella.

Apulaisoikeuskansleri teki vuoden 2022 lopulla ratkaisun esitutkinnan aiheettomista viivytyksistä lähisuhdeväkivalta- ja seksuaalirikoksissa. Ratkaisu ja sen perusteena oleva laaja selvitystyö antavat pohdittavaa myös lähi- ja parisuhdeväkivallan sovittelun sopivuuden punnitsemiseen. Selvitys paljasti vakavia puutteita lähisuhteessa tapahtuneiden ja seksuaalirikosten tutkinnoissa.

Ratkaisussaan apulaisoikeuskansleri muistuttaa, että poliisin velvollisuus on toimittaa esitutkinta ilman aiheetonta viivytystä. Apulaisoikeuskansleri totesi ratkaisuisaan, että viivytyksiä ei voida perustella resurssien puutteella. Kyse on tutkinnanjohtajien ja poliisien asenteista.

Koulutuksella ja johtamiskulttuurilla on asennemuutoksen aikaansaamiseksi suuri merkitys. Esityksessä olisi ollut perusteltua pohtia, millaisia vaikutuksia viranomaisten asennemuutoksilla olisi uhrien oikeusturvalle ja -varmuudelle. Koulutuksen kehittämisen lisäksi on tärkeää, että viranomaisten tietojärjestelmiä kehitetään niin, että pari- ja lähisuhdeväkivallan toistuvuutta pystytään selvittämään luotettavasti ja tutkintaprosessia seuraamaan. Myös tietojärjestelmien kehittämisen vaikutuksia olisi pohdittava.

Esitutkinnan tehostamisen lisäksi lakimuutoksen tulisi näkyä myös syyttäjien ratkaisukäytännöissä. Naisiin kohdistuvasta väkivallasta tulisi nostaa aiempaa useammin syytteitä.

Lapsivaikutusten osalta esityksessä arvioidaan, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopuminen voisi heikentää lasten hyvinvointia, mikäli huoltajat eivät pääse sovittelussa käsittelemään väkivaltaa. Lapset ovat usein syy suostua sovitteluun. Lapsilla on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja kotiin, ja vanhemmilla on velvollisuus huolehtia tämän oikeuden täysimääräisestä toteutumisesta. Vanhempien välisen parisuhdeväkivallan sovittelu ei takaa, että lasten hyvinvointi ja turvallisuus turvataan. Perheen sisäisen turvallisuuden ja niin lasten kuin vanhempien hyvinvoinnin näkökulmasta on tärkeää, että väkivaltaa käsitellään esimerkiksi perhetyössä ja perhesosiaalityössä, kuten esityksessäkin nostetaan esiin.

Sovittelua on perusteltu palveluohjauksella ja jälkikäteisseurannalla. Tarkkaa tietoa sovittelutoimen palveluohjauksen määrästä, tuloksellisuudesta ja siitä, ketä osapuolista on ohjattu palveluiden piiriin, ei ole saatavilla, sillä sovittelutoimistoissa on ollut epäselvyyttä ja eroja merkintäkäytännöissä.

Väkivallan jatkumista ja sovittelun myötä syntyneen sopimuksen täyttymistä ei ole myöskään sovittelutoimistoissa systemaattisesti seurattu.

Sovittelutoimi ei ole yksin vastannut palveluohjauksesta, vaan sitä ovat veloitettuja tekemään muun muassa poliisi (ETL 4 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohta) ja terveydenhuolto.

Esitysluonnoksessa todetaan esimerkiksi poliisin tekemän palveluohjauksen osalta seuraavaa: ”Lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltämisen myötä poliisin olisi joka tapauksessa päivitettävä käytäntöjään ja ohjeistuksiaan niin, että tilanteissa, joissa olisi aiemmin tehty lähisuhdeväkivaltaa koskeva sovittelualoite, osapuolet ohjattaisiin hakeutumaan tarpeen mukaan esimerkiksi hyvinvointialueiden ja järjestöjen tarjoamien tukipalvelujen piiriin.”

THL on arvioinut yleisemmin hyvinvointialueiden osalta, että lähisuhdeväkivallan osapuolten palveluohjaus toteutuu heikosti. Väkivallan eri osapuolille ja erityisryhmille on varmistettava yhdenvertaiset ja saavutettavat palvelut. Tähän tarvitaan lainsäädäntöä, jolla vahvistetaan viranomaisten väkivallan vastaisen työn rakenteita ja varmistetaan moniammatilliset, katkeamattomat palveluketjut lähisuhdeväkivallan osalta niin väkivallankokijoille kuin -tekijöille.

Palveluohjausta erilaisten väkivaltapalveluiden piiriin on tehtävä tehokkaasti ja monipuolisesti. Se on ennen kaikkea viranomaisten tehtävä. Esimerkiksi sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sosiaalipalveluja ja tuen tarvetta koskevassa 11§:n 5 kohdassa todetaan, että sosiaalipalveluja on järjestettävä lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta, hyväksikäytöstä ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen.

Järjestöt ovat vuosikymmeniä tukeneet väkivaltaa kokeneita sekä sitä käyttäneitä erilaisilla tukipalveluilla. Esitysluonnoksessa jää arvioimatta nykyisen hallituksen suunnittelemat mittavien järjestöjen rahoitusleikkausten vaikutukset. Väkivaltaa kokeneille suunnatut palvelut ovat systemaattisesti alirahoitettuja. Hallituksen suunnitelmilla tyypistää järjestöjen rahoitusta on merkittäviä vaikutuksia väkivallan eri osapuolille tarjottaviin tukipalveluihin.

Myös oikeusministeriö on vähentämässä niiden rikosten uhreille suunnattujen palveluiden valtionavustuksia, jotka eivät ole rikosuhrimaksun piirissä. Samanaikaisesti oikeusministeriö valmistelee hallitusohjelman mukaista uhripoliittista toimenpideohjelmaa, jonka on tarkoitus vahvistaa järjestöjen tarjoamia palveluita rikosten uhreille, mutta tähän ei vaikutta olevan suunnitteilla erillistä määrärahaa eikä rikosuhrimaksun korotus riittäisi kattamaan tarvetta.

Esityksessä nostetaan esiin, että lakiuudistuksen myötä resursseja, joita on käytetty lähisuhdeväkivallan sovitteluun, käytettäisiin jatkossa muiden, ennen kaikkea nuorten tekemien rikosten sovitteluun. Tämän sijaan lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelusta säästyvät varat on ohjattava uhripoliittisessa toimenpideohjelmassa määriteltävän kriteeristön perusteella

valtionavustuksina lähisuhdeväkivaltarikosten uhreja tukeville järjestöille. Näin uhreille suunnatut tukipalvelut vahvistuvat.

Lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumisen resurssit on turvattava, jotta viranomaiset pystyvät käsittelemään lähisuhdeväkivaltarikoksia tehokkaasti ja uhrien oikeusturvaa kunnioittaen sekä saattamaan väkivallan tekijät rikosoikeudelliseen vastuuseen. Rikosoikeudellisen vastuun kantamisen lisäksi on huomioitava, että lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja väkivallan lopettaminen edellyttävät pitkäaikaisia tukitoimia ja väkivallan käyttäjän motivaatiota väkivallattomuuteen. Siinä missä järjestöjen tuottamille tekijöille suunnatuille tukipalveluille osoitetaan rahoitusta Sosiaali- ja terveysministeriön avustuskeskuksen (Stea) avustushjelmasta, ei lähisuhdeväkivaltarikosten uhreille voida tällä hetkellä avustusehtojen takia tarjota vastaavaa pitkäkestoista tukea Stean rahoituksella. Tällainen tuki voitaisiin mahdollistaa edellä mainitun uhripoliittisen toimenpideohjelman ja sille korvamerkityn riittävän rahoituksen kautta.

Lainsäädäntömuutosehdotuksen tavoitteiden kannalta sen arviointi, miten resursseja olisi allokoitava ja lisättävä lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen, on ihmisoikeusvaikutuksiltaan keskeinen asia. Tätä arviointia esitysluonnoksessa ei tehdä.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi.

Edellä on todettu, että sovitteluun ohjattu lähisuhdeväkivalta on tyypillisesti parisuhdeväkivaltaa – näin on myös sovittelutoimintaa koskevien tutkimusten ja tilastoinnin perusteella. SOPU-tietokannan mukaan sovitteluun ohjatuista tapauksista lähisuhteessa oli kyse muusta kuin entisestä tai nykyisestä parisuhteesta 22 prosentissa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2024/1385 naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumista koskevassa direktiivissä (niin kutsuttu NKV-direktiivi) sekä Istanbulin sopimuksessa otetaan kantaa niiden henkilöiden piiriin, joiden välinen väkivalta katsotaan erityisen moitittavaksi.

EU:n NKV-direktiivin 11 artiklassa luetellaan raskauttavia asianhaaroja, jotka EU-jäsenvaltioiden tulee sisällyttää joko rikosten tunnusmerkistötekijöihin tai muuten huomioida kansallisessa lainsäädännössä. Istanbulin sopimuksen 46 artikla on osin samansisältöinen EU-direktiivin kanssa. Sopimuksen 46 artiklan mukaan raskauttavana seikkana rangaistusta määrättäessä on pidettävä muun muassa sitä, että rikoksen on kohdistanut entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin joko perheenjäsen, uhrin kanssa yhdessä asuva henkilö tai valta-asemaansa väärin käyttänyt henkilö. Myös lapsen kohdistettu rikos ja rikos, joka on tehty lapsen läsnä ollessa, ovat Istanbulin sopimuksen mukainen raskauttavia seikkoja (46 artikla, d kohta). EU-direktiivin ja Istanbulin sopimuksen kansallinen toimeenpano edellyttää näiltä osin lakimuutoksia.

Valta-aseman väärinkäyttö on mahdollista myös tilanteessa, jossa on kyse omaishoidosta ja henkilökohtaisen avun antamisesta. Näissä tilanteissa on kyse ensisijaisesti vammaisen ihmisen huolenpidosta eikä kyse välttämättä ole lähisuhteesta. Läheisen käsite tulee ulottaa myös näihin tilanteisiin.

4. Lakiehdotuksen 3 a § (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

Esitys ei kata kaikkea lähisuhdeväkivaltaa, vaan rajaa sovittelun kiellon ulkopuolelle asianomistajarikokset, joita saatetaan kohdistaa myös läheiseen, erityisesti osana parisuhdeväkivaltaa ja yhteisöllistä väkivaltaa. Pari- ja lähisuhdeväkivallalle on tyypillistä, että väkivalta koostuu useista eri osateoista, joista osa on asianomistajarikoksia. Erityisesti tämä näkyy sellaisissa rikosmuodoissa kuin henkinen väkivalta, digitaalinen ja teknologiavälitteinen väkivalta ja vaino, jotka tyypillisesti tulevat rangaistaviksi useamman kuin yhden tekemuodon kautta.

Tämä rajaus synnyttää riskin, että toistuvaa väkivaltaa käytännössä yhä soviteltaisiin, mikäli asianomistajarikoksiksi luettavien tekojen toistuvuutta ei arvioitaisi kokonaisuutena ja menettelytapana, vaan erillisinä osatekoina. Osateoista koostuvaa lähisuhdeväkivaltaa ei edelleenkään tunnisteta toistuvaksi väkivallaksi eri viranomaisten palvelujen piirissä, perusterveydenhuollossa tai sovittelijoiden toimesta.

Edellä mainittujen syiden takia esimerkiksi laitton uhkaus ilman välineellä tehostamista sekä vahingonteot, jotka kohdistuvat perheen tai uhrin omaisuuteen tai omistamaan eläimeen, tulisi sisällyttää ei-soviteltavien rikoksiin. Myöskään lähestymiskiellon rikkomista ei tulisi sovitella.

Ihmisoikeusliiton tavoin Amnesty katsoo, että kunniaan liittyvä väkivalta kuuluu niihin väkivallan muotoihin, jotka tulisi aina rajata sovittelun ulkopuolelle. Kunniaan liittyvä väkivalta alkaa usein jo uhrin lapsuudessa eriaikaisena pakottavana kontrollina, jolloin uhrin ja tekijän välinen, epätasa-arvoinen valtasuhde on voimakas. Kunniaan liittyvän väkivallan yhteydessä tulee suhtautua hyvin kriittisesti uhrin mahdollisesti antamaan suostumukseen osallistua sovitteluprosessiin, mikä on sovittelun edellytys.

Kunniaan liittyvä väkivalta on luonteeltaan yhteisöllistä. Tämän seurauksena yksittäinen väkivallan teko voi näyttää lievältä, vaikka sillä voi olla merkittävä rooli väkivallan kokonaiskuvassa. Tilanne, joka näyttäytyy sisarusten välisenä kahnauksena, voi olla osa laajempaa uhriin omien perheenjäsenten taholta kohdistuvaa vakavaa väkivaltaa.

Kunniaan liittyvä väkivalta kohdistuu usein maahanmuuttajataustaisiin henkilöihin, joilla ei välttämättä ole tietoa Suomen oikeusjärjestelmästä. Sen takia ja vahvan yhteisöllisen paineen aiheuttaman pelkotilan vuoksi, uhri saattaa antaa suostumuksensa sovitteluun vastentahtoisesti ajatellen, ettei hänellä ole muita vaihtoehtoja. Sovittelu vahvistaa sekä uhrin että tekijän kokemusta

siitä, että uhri on omalla toiminnallaan aiheuttanut väkivallan eikä lopeta väkivaltaa, vaan saattaa pikemminkin lisätä sitä. Näin sovittelu ylläpitää kunniaan liittyvää väkivaltaa.

Seksuaalirikoksia ei tulisi sovittaa missään tapauksissa, riippumatta siitä, onko tekijä/ tekijät lähisuhteessa uhriin.

5. Lakiehdotuksen 3 a § (muuta)

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksen 3 a §:stä?

-

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

Naisiin kohdistuva väkivalta on sitkeä ihmisoikeusongelma, joka ei tutkimusten mukaan ole merkittävästi vähentynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. Väkivallan vähentämisen ensimmäinen askel on väkivallan eri muotojen ja väkivallan seurausten tunnistaminen. Esitetty lakimuutos on kauan odotettu askel suuntaan, jossa yhteiskuntamme suhtautuu kaikkeen tyypillisesti naisiin ja tyttöihin kohdistuvaan väkivaltaan rikoksena.

Lainsäädäntöömme on edelleen kehitettävä. Hallitusohjelmassa luvataan selvittää pakottavan kontrollin, eli toistuvan henkisen väkivallan kriminalisoinnin tarve. Asiaa on kuitenkin jo selvitetty oikeusministeriön toimeksiannosta. Selvityksen mukaan on perusteltua säätää erillinen pakottavan kontrollin rikostunnusmerkistö, jotta prosessinomainen henkinen väkivalta saadaan rangaistavaksi. Lainvalmistelu pakottavan kontrollin rangaistavaksi säätämiseksi on aloitettava viipymättä. Lainvalmistelussa on tähdennettävä tämän väkivallan muodon sopimattomuus sovitteluun.

Väkivalta ei ole luonnonvoima. Sen juurisyyt ovat epätasa-arvoa ja syrjintää tuottavissa ja ylläpitävissä rakenteissa. Tästä syystä on välttämätöntä juurruttaa yhdenvertaisuus-, tasa-arvo- ja ihmisoikeusymmärrystä kaikkialle yhteiskunnan osa-alueille. Varhaiskasvatuksella on tässä työssä keskeinen rooli. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovelvoitteita on vahvistettava eikä purettava.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn systemaattinen aliresursointi on rakenteellisen syrjinnän yksi muoto. Hallituksen on varmistettava järjestöjen pitkäjänteinen ja riittävä rahoitus väkivallan eri osapuolten tukemiseksi. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitukseen suunnitellut leikkaukset on peruttava.

Tarvitaan myös lainsäädäntö, joka velvoittaa niin valtiota, hyvinvointialueita kuin kuntia toteuttamaan sukupuolittunutta väkivaltaa ehkäiseviä, tehokkaita toimenpiteitä. Tämän lainsäädännön tarpeellisuudesta niin viranomaiset kuin järjestöt ovat yhtä mieltä.

Amnesty Suomen osaston lausunto tarkkoine lähteineen ja viitteineen on saatavilla osoitteessa [amnesty.fi/category/kannanotot-ja-lausunnot/](https://www.amnesty.fi/category/kannanotot-ja-lausunnot/)

Lausunnossa käytettyjä lähteitä:

Amnesty lausunto YK:n kidutuksen vastaista yleissopimusta valvovalle komitealle. Ladattavissa: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur20/7832/2024/en/>

Amnesty lausunto oikeusministeriölle koskien rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistiosta. Ladattavissa: <https://www.amnesty.fi/amnestyn-lausunto-rikosprosessin-sujuvoittamista-arvioineen-tyoryhman-muistiosta/>

Amnesty Suomen osasto (2023). Järjestökentän arvio: Väkivaltaa kokeneiden naisten ja tyttöjen tarvetta pitkäkestoiseen tukeen ei tunnisteta, palvelut ovat sirpaleisia eikä palvelujen järjestämistä resurssoida. Ladattavissa: <https://www.amnesty.fi/jarjestokentan-arvio-vakivaltaa-kokeneiden-naisten-ja-tyttojen-tarvetta-pitkakestoiseen-tukeen-ei-tunnisteta-palvelut-ovat-sirpaleisia-eika-palvelujen-jarjestamista-resurssoida/>

Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu:

https://oikeuskansleri.fi/documents/1428954/107303577/julkaistu_ratkaisu_poliisin_menettely_lahisuhdevakivallan_ja_seksuaalirikosten_esitutkinnoissa_OKV_325_70_2022.pdf

Autere, M., Halonen, A., Kiviperä, S. & Rimpilä, I. (2023). Lähisuhdeväkivallan sovittelun hyvän käytännön malli. Suosituksia rikos- ja riita-asioiden sovittelun ammattihenkilöstölle. Ohjaus 17/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147378/URN_ISBN_978-952-408-160-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Council of Europe (2011). Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe Treaty Series - No. 210. Ladattavissa: <https://rm.coe.int/ic-and-explanatory-report/16808d24c6>.

Esitutkintalaki, Suomen säädöskokoelma § 805 (2011).

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/52/EY tietyistä sovittelun näkökohdista siviili- ja kauppaoikeuden alalla. Haettu osoitteesta: <https://eur-lex.europa.eu/FI/legal-content/summary/mediation-in-civil-and-commercial-matters.html>.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta. Haettavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>.

Fagerlund, M. (2016). Lähisuhdeväkivalta poliisin perheväkivaltatehtävillä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 123. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Ladattavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/115517/Raportti_123_verkko.pdf?sequence

GREVIO (2019). GREVIO Baseline Evaluation Report Finland. Ladattavissa: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>

GREVIO:n suositukset vuodelta 2020 ladattavissa: https://um.fi/documents/35732/0/IC-CP-Inf-2020-3_eng.docx.pdf/a199479d-ecaa-1358-b7c1-c8b87b65cc42?t=1682080890605

Helsingin Sanomat 16.1.2022: Aiheetonta viivytystä. Teksti Paavo Teittinen. <https://dynamic.hs.fi/a/2022/tutkinta/>

Holma, J. & Nyqvist, L. (2017). Väkivaltatyö miesten kanssa. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma (s. 104–120). Tampere: Vastapaino.

Järjestöjen kannanotot koskien lähisuhdeväkivallan sovittelua 2018 ja 2023:

<https://ensijaturvakotienliitto.fi/lahisuhdevakivallan-sovittelussa-vakavia-riskeja-uhriin-kannalta/jarjestojen-kannanotto-lahisuhdevakivallan-sovittelua-koskien-2018/>

<https://www.amnesty.fi/jarjestovetoomus-lahisuhdevakivallan-sovittelusta-on-luovuttava/>

Järjestöjen ja tutkijoiden kannanotto: vaatimus hallitukselle perua esitetty yhdenvertaisuuslain muutos ja säilyttää laissa velvoite edistää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa (24.6.2024). ”Hallitus, seiso sanojesi takana: varhaiskasvatus on yksi tärkeimmistä keinoista yhdenvertaisuuden edistämiseksi”: <https://www.amnesty.fi/jarjestojen-ja-tutkijoiden-kannanotto-hallitus-seiso-sanojesi-takana-varhaiskasvatus-on-yksi-tarkeimmista-keinoista-yhdenvertaisuuden-edistamiseksi/>

Kainulainen, H. & Niemi, J. (2017). Parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestelmässä. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma (s. 138–155). Tampere: Vastapaino. Ks. myös Honkatukia, P. (2011). Uhrin rikosprosessissa – Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Ladattavissa: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/e3a90f46-c37d-4d37-990f-689121fda22b/content>.

Kaittila, A. (2017). Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma (s. 89–103). Tampere: Vastapaino.

Kansalaisjärjestöjen varjoraportti Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta Suomessa sopimusta valvovalle työryhmälle (Grevio): https://nytkis.org/wp-content/uploads/Kansalaisjarjestojen_varjoraportti_2023_lopullinen-1.pdf

Korkeimman oikeuden päätökset KKO: 2002:2, KKO: 2012:9, kohdat 6–7, KKO: 2012:9, kohta 7, KKO: 2018:22 kohta 16, KKO: 2020:20. Lähde: <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset.html>

Krogell, J. & Niklander, E. (2023). Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn rakenteet vaihtelevat eri puolilla maata: koordinaatioverkostosta tukea ohjeiden toimeenpanoon. Tutkimuksesta tiiviisti 64/2023, THL. Ladattavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/147943>

Lakivaliokunnan mietintö 13/2005 vp. Hallituksen esitys laiksi rikosasioiden sovittelusta. Haettavissa: <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=lavm+13/2005>

Laukkala, T., Tuisku, K., Garoff, F., Haravuori, H. & Jylhä, P. (2022). Monimuotoinen traumaperäinen stressihäiriö - muuttuvat käsitteet ja vaikutus hoitoon. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2022;138(10):903–9. Ladattavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo16842>

Niklander, E. & Krogell, J. (2024). Lähisuhdeväkivallan vastaisen työn rakenteita tulee vahvistaa: suosituksia nykytilan korjaamiseksi. Päätösten tueksi 3/2024, THL. Ladattavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/148902>

Pihlaja, S. & Piipponen, J. (2023). Selvitys Rikosuhripäivystyksen asiakkuudessa olevien seksuaaliväkivaltaa kokeneiden ihmiskaupan uhrien tapauksista ja tilanteista. Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2023:23. Helsinki: Oikeusministeriö. Ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164941/OM_2023_23_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Poliisihallitus (2020). Poliisin toiminta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa. Ohje POL-2020-28566. Helsinki: Poliisihallitus. Ladattavissa: <https://ahjojulkaisu.hel.fi/3A309932-0295-CE49-9545-7C0763F00000.pdf>

Rikos- ja pakkokeinotilasto 2020, Tilastokeskus. https://stat.fi/til/rpk/2020/15/rpk_2020_15_2021-06-01_tie_001_fi.html

Rikos- ja pakkokeinotilasto 2012. Tilastokeskus, Suomen virallinen tilasto.

Shemeikka, R., Ramadan, F., Alitalo, E., Sihvonen, A., Lindroos, M., Laine, E., Kemppainen, J., Kommeri, H., Pietilä, P., Salakka, I. (2023). Lähisuhdeväkivallan sovittelu. Yleiset piirteet ja osapuolten kokemukset prosessista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:11. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164663/VNTEAS_2023_11.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Siltala, H., Holma, J. & Hallman-Keiskoski M. (2014). Henkisen, fyysisen ja seksuaalisen lähisuhdeväkivallan vaikutukset psykososiaaliseen hyvinvointiin. *Psykologia* 49 (02), 113–120.

Siltala, H. (2022). Lähisuhdeväkivallan tehokkaampi tunnistaminen vähentäisi väkivallasta aiheutuvia terveyshaittoja ja -kustannuksia. *Duodecim*, 138(11), 1115-1119. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2022/11/duo16862>

Sosiaalihuoltolaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

THL (2019). Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu – Nykytila ja kehittämissuhteet. Työpaperi 2/2019. Ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137475/URN_ISBN_978-952-343-269-7.pdf.

THL (2024). Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen. Haettavissa:
<https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivaltaan-puuttuminen/lahisuhdevakivaltaan-puuttuminen>.

Tilastokeskus (2023). Välituloksia eurooppalaisesta vertailututkimuksesta: Naisiin kohdistuva väkivalta hyvin yleistä Suomessa. Tilastokeskus: <https://stat.fi/uutinen/valituloksia-eurooppalaisesta-vertailututkimuksesta-naisiin-kohdistuva-vakivalta-hyvin-yleista-suomessa>

Tolvanen, M. & Silvennoinen, E. (2023). Selvitys henkisen väkivallan rangaistavuudesta ja vainoamisen oikeuskäytännöstä Suomessa. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2023:20. Ladattavissa: https://www.edilex.fi/ministerioiden_julkaisut/30640.pdf

Wolthuis, A. & Lünemann, K. (2016). Restorative Justice and Domestic Violence: A Guide for practitioners. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut. Ladattavissa: https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2020/07/Restorative-Justice-and-Domestic-Violence_7388_def-2.pdf.

YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CEDAW-komitea) 31. lokakuuta 2022 antamat suositukset Suomelle ladattavissa ulkoministeriön sivuilta: <https://valtioneuvosto.fi/-/suomelle-suosituksia-naisten-syrjinnan-poistamisen-toteutumisesta>

YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen (CAT) toimeenpanoa valvovan komitean suositukset Suomelle ladattavissa valtioneuvoston sivuilta: <https://valtioneuvosto.fi/-/yk-n-kidutuksen-vastainen-komitea-antoi-suosituksia-suomelle>

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitean suositukset 2024 Suomelle koskien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) täytäntöönpanoa. Ladattavissa:
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCCPR%2FFUL%2FFIN%2F57876&Lang=en

Yhdenvertaisuusvaltuutetun (YVV) arvio NKV-direktiivin aiheuttamista lainsäädännön muutostarpeista, lausunto VVDno-2019-579. Ladattavissa:
[https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/110951651/Lausunto+ehdotuksesta+Euroopan+parlamentin+ja+neuvoston+direktiiviksi+naisiin+kohdistuvan+v%C3%A4kivallan+ja+l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivallan+torjumisesta+\(pdf\)](https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/110951651/Lausunto+ehdotuksesta+Euroopan+parlamentin+ja+neuvoston+direktiiviksi+naisiin+kohdistuvan+v%C3%A4kivallan+ja+l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivallan+torjumisesta+(pdf))

Sato Mariko
Amnesty International Suomen osasto